

M. SEBASTIÀ SÁEZ, *El mito del sacrificio virginal en el seno de los jesuitas. La Ifigenia en Áulide de Manuel Lassala*, Sar Alejandría Ediciones, Castelló, 2017. [ISBN 978-84-947973-5-4]

L'obra que ressenyem s'inscriu dins l'activitat de recerca en l'àmbit de la recepció de les literatures clàssiques que des de ben bé els seus inicis es desenvolupa al Departament de Filologia Clàssica de la Universitat de València. L'estudi porta a la impremta la tesi doctoral de l'autora, co-dirigida per l'hel·lenista Carmen Morenilla Talens i el llatínic Marco Antonio Coronel Ramos. El present cas de col·laboració entre les dues àrees, llatina i grega, a diferència de la resta d'iniciatives investigadores del Departament, no es pot qualificar de consuet, malgrat els beneficis que comporta per a tots els implicats.

L'estudi té com a objectiu el drama neoclàssic *Ifigenia in Aulide* del jesuïta valencià Manuel Lassala, de qui fins ara teníem un coneixement més aviat escàs ¹. L'autora ha emprat tant l'original italià, publicat a Bolonya el 1779, com la traducció castellana editada a València el 1781 ². El llibre consta de cinc parts, la introducció (pp. 11-14), la presentació de Lassala, en realitat una detallada exposició de l'escola i el teatre de la Companyia (pp. 15-136), l'estudi del drama (pp. 137-316), les conclusions (pp. 317-321) i l'apèndix bibliogràfic (pp. 323-368). Com es pot apreciar, la part central, amb dues-centes vuitanta pàgines, forma el nucli de la investigació, i consta de quatre seccions ben diferenciades que constitueixen a manera de cerques independents, cadascuna d'elles dedicada, respectivament, a l'anàlisi de la tragèdia euripídica; a la recepció de la mateixa al segle XVII amb especial atenció a la versió del mite que en va fer Racine; al reflex d'aquest drama francès a la literatura castellana del segle XVIII; i, finalment, a l'obra de Lassala. El volum va acompanyat de cinc-centes seixanta-set notes, algunes de les quals –nn. 289, 307, 518, 530, 550, p.e.- de notable extensió.

L'obra respon a les característiques d'un treball acurat, dut a terme al llarg d'un extens període i amb plena dedicació, dirigit i esmenat per una persona de competència provada –dues en aquest cas- i sotmès a l'examen d'una comissió d'experts. El resultat és una investigació completa, que Sebastià desenvolupa al voltant de dos eixos interpretatius complementaris, però autònoms l'un de l'altre: d'una banda, un exhaustiu estudi formal de les diferents tragèdies, que comprèn la determinació i descripció de l'estructura, el tractament de la trama, l'etopeia dels personatges, i la seqüència dels fets i el plantejament de les situacions dramàtiques; d'una altra, l'establiment dels patrons morals aplicats l'antic mite per Eurípides, Racine, Jovellanos i Lassala, amb la indicació de les innovacions introduïdes pel cristianisme i per la il·lustració, sense oblidar les practicades per cadascun dels autors esmentats.

En consonància amb el lloc central i cabdal que ocupa dins la recerca de Sebastià, el més valuós de l'obra és l'anàlisi de la recepció de l'*Ifigènia a Àulida*, que en realitat

¹ J.L. Sanchis Llopis & M.J. Carbonell Boria, "Poemas en griego de Manuel Lassala", *Actas del VII Congreso Español de Estudios Clásicos III*, Madrid 1989, 405-412.

² M. Lassala, *Ifigenia in Aulide*, Bologna, S. Tommaso di Aquino, 1779; M. Lassala, *Ifigenia en Áulida*, València, José & Tomás de Orga, 1781, trad. de J.B. Esplugues Palavicino, signada amb el pseudònim de Julián Cano y Pau.

comença amb l'estudi de l'adaptació del mite per part dels tres grans tràgics atenesos. És així com s'entenen, per exemple, l'interès de Jovellanos per mantenir amagada la seua pròpia *Ifigènia*, descoberta tan sols el 2007 (pàg. 224). Com a contribució fonamental, a més de la importància atorgada a Racine com a autor a qui Lassala deu la nova estructura canònica de la tragèdia, així com la redimensió cristiana dels aspectes simbòlics de la trama i de la caracterització dels personatges, s'ho val de destacar el deute amb l'òpera *Iphigénie en Aulide*, escrita per François-Louis Gand Le Blanc du Roulet per a Glück i estrenada el 1774, i a la qual el dramaturg valencià va manllevar la cloenda del drama, amb el final feliç del casament entre Ifigènia i Aquil·les. Mereixen també una remarcada qüestions en principi menors, però freqüents al llarg del volum i del tot escaients a l'argumentació, com ara l'observació que aquest teatre jesuític comptava amb la participació a les representacions d'un gran nombre d'alumnes (pàg. 92), o l'apunt que hi va haver una motivació econòmica de l'expulsió dels jesuïtes (pàg. 99). La tria de l'obra augurava l'interès de l'estudi dut a terme per Sebastià, però l'afany d'exhaustivitat i la prouja de la investigadora han tingut com a conseqüència tot d'informacions i d'opinions precioses per al coneixement de la història, la cultura i el pensament il·lustrats del segle XVIII.

Bo i que no voldríem filar prim davant d'una monografia sòlida i clara, apuntarem que en parlar de la *Poética* de Luzán (pàg. 49) caldria esmentar si més no el seu deute amb les obres de Boileau i Muratori ³. També quan es fa un breu elenc de l'obra literària de Lassala falta incloure els gèneres poètics (pàg. 127), el coneixement dels quals tal volta il·luminaria el tractament de determinades seccions del drama. Personalment veiem amb gran escepticisme certes teories modernes sobre les presumptes interpolacions de la tragèdia euripídica (pàg. 150) ⁴, que responen a la mateixa febre analítica que en èpoques anteriors ha esventrat Homer, Heròdot, i tants altres.

L'àmplia bibliografia emprada per l'autora cobreix tants camps diferents que forçosament s'hi podran trobar ítems d'interès –història, desenvolupament, estructura i interpretació de la tragèdia àtica; humanisme a l'obra literària dels membres de la Companyia; recepció del mite d'Ifigènia al Renaixement, el barroc i el neoclassicisme–, al preu, però, d'una crítica injusta davant d'una feina d'aquesta envergadura. Ens limitarem a assenyalar que al recull final falta una de les obres esmentades a l'obra ⁵. Pel seu interès per al coneixement de l'ambient literari en què Lassala va forjar la seua poètica, resulta de gran interès la monografia de Tosi sobre la poesia de Tambroni ⁶. En definitiva, Sebastià ens ha aportat una valuosa monografia no només sobre l'encara no ben conegut Lassala, ans també a propòsit de la recepció de la literatura grega entre les generacions neoclassicistes. –JORDI REDONDO. *Societat Catalana d'Estudis Clàssics, Institut d'Estudis Catalans*.

³ I. de Luzán, *Poética o reglas de la poesía en general y de sus principales especies*, Saragossa 1737; N. Boileau, *Art poétique*, París 1674; L.A. Muratori, *Della perfetta poesia italiana spiegata e dimostrata con varie osservazioni I-II*, Venècia 1724. S'ho val de recordar que Luzán va estudiar a la Universitat di Catania.

⁴ N.A. Weiss, "The Antiphonal Ending of Euripides' Iphigenia in Aulis (1475-1532)", *Classical Philology* 109, 2014, 119-129.

⁵ J. Espinosa Carbonell, *Il filosofo moderno*, València 1990.

⁶ R. Tosi, *I carmi greci di Clotilde Tambroni*, Bolonya 2011.